

BERND-JOACHIM SCHULLER

Ekonomi och kriminalitet

— svar till Hanns von Hofer och Henrik Tham

Låg mig börja med att säga att det gläder mig att min avhandling har lyckats intressera så pass väl i ämnet insatta läsare som von Hofer och Tham (här förkortade till HT). Det finns dock vissa punkter i deras recension i *Ekonomisk Debatt* (nr 7/86) som jag vill kommentera (von Hofer & Tham [1986]).

Teori och metod

HT hävdar, om jag förstått dem rätt, inledningsvis att det negativa sambandet mellan brottslighet och upptäckts- och straffrisk inte kan testas ekonometriskt utan att det "främst är ett teoretiskt problem", vilket de avser att illustrera i sin recension. Menar de med detta att en teoretisk modell inte behöver utsättas för empiriska test av de hypoteser som genererats? I min avhandling börjar jag med en teoretisk modell, en valhandlingsmodell för en typisk individ. Modellen utnyttjas sedan för att generera hypoteser om orsaksamband mellan brottslighet, uppläringsprocent, straff och ett antal ekonomiska och sociala variabler. Sedan genomförs ett formellt test. Vill HT slopa det sista ledet eller hur skall deras påstående tolkas?

Simultan modell

HT har tydligen inte förstått vad som avses med en simultan modell utan talar om en huvudmodell och en annan modell. En av de viktigaste poängerna i avhandlingen är just försöket att beakta det ömsesidiga

sambandet mellan olika företeelser. Ekonometrins historia är full av exempel på felaktiga slutsatser dragna på basis av enekvationsmodeller. HT excellerar däremot i en sorts analys baserad på enstaka variabler tagna ur sitt sammanhang utan någon större försiktighet i slutsatserna.

Rationella individer

Till HTs invändningar hör också att allmänheten inte är informerad om upptäcktsrisker och straff, varför potentiella lagöverträdare knappast kan förväntas reagera rationellt på förändringar i dessa parametrar.

Detta är en invändning som kan riktas mot nästan all analys av mänskligt beteende med utgångspunkt i valhandlingsteori för en rationell individ. Det vi kan konstatera är emellertid att motsatsen d v s att beteendet skulle vara helt slumpmässigt nästan alltid kunnat avvisas i ekonometriska studier. Inte minst när det gäller vårt mycket komplicerade skattesystem har allmänheten visat en imponerande anpassningsförmåga.

Jag är övertygad om att allmänheten har en uppfattning om att lagbrott kan föra med sig upptäckt och påföljd och att allmänheten blir informerad om förändringar av risk och straff i stort och att den då också ändrar sin subjektiva uppfattning om dessa företeelser; se t ex Carr-Hill & Stern [1979] för en diskussion om sammanhanget mellan faktisk storlek på risk och straff och allmänhetens subjektiva uppfattning därom.

Data och tidsperiod

HT anser analysperioden på 17 år som alltför kort.

För den som har ett 150-årsperspektiv kan 17 år förefalla som en kort observationsperiod men behöver inte vara det.

Ekonomist BERND-JOACHIM SCHULLER är verksam vid Nationalekonomiska institutionen, Göteborgs Universitet.

Det är inte observationsperiodens längd som är avgörande utan om antalet frihetsgrader och informationsinnehållet i data är tillräckligt för skarpa parameterestimater.

Tidsserieanalysen är ju dessutom kompletterad med en tvärsnittsanalys över 278 svenska kommuner där de för tidsserieanalysen specifika problemen är eliminerade. Huvudresultaten från tidsserieanalysen står sig också. Jag är något förvånad att HT inte berör denna analys.

Val av variabler

Det är ganska vanligt att man i samband med empiriska undersökningar får frågan varför man har använt vissa variabler och lämnat andra utanför analysen. Valet av variabler har påverkats av flera faktorer. Som utgångspunkt har jag en teoretisk modell för kriminellt beteende och brottsupplösning. Jag är också hänvisad till officiell statistik. Variabeldefinitionerna skall helst kunna jämföras med motsvarande i utländska arbeten. Sedan kan man alltid hävda att man ändå skulle ha använt andra variabler. En möjlighet att lösa detta problem är att göra en uppföljning av arbetet genom att använda alternativa variabler som dock återspeglar liknande empiriska företeelser, en tanke som inte är främmande för mig.

Det verkar inte alldeles obefogat att göra läsarna av min avhandling uppmärksamma på att bakom begreppet brottsbalksbrott döljer sig företeelser av vitt skild karaktär som t ex mord, våldtäkt men också småstöld och skadegörelse. En uppdelning i olika brottskategorier synes vara önskvärd. Jag håller med HT i viss mån om detta, men det finns några problem med en sådan uppdelning. För det första är lagöverträdare inte så hårt specialiserade att de alltid bara begår en sorts brott. För det andra är inte heller polisen så organiserad att man kan uppdelas deras verksamhet på olika brottskategorier.

De empiriska resultaten

HT sätter uppenbart mycket liten tilltro till de empiriska resultaten och skriver att

de "erhållna sambanden förefaller uppkomna genom något av en slump". Som en grund för denna slutsats anförs dels multikollinearitetsproblem dels den statistiska utvecklingen av vissa variabler tagna ur sitt sammanhang. Om några allvarliga multikollinearitetsproblem förelåg borde detta tagit sig uttryck i stora standardavvikelser i parameterskattningarna. Detta är emellertid inte fallet för de mest betydande variablerna.

Det är svårt att frigöra sig från känslan att HT har en förutfattad mening om olika samband när det gäller kriminalitetens förklaringsfaktorer (jämför formuleringen "med en längre tidsserie skulle resultaten troligen blivit annorlunda"). Man behöver inte läsa mellan raderna för att inse att HT tycker genuint illa om det faktum att mina resultat kan utnyttjas som argument för en allmänpreventiv kriminalpolitik.

Det är också tänkbart att man med "data mining" skulle kunna finna en kombination av tidsperiod och lämpligt definierade variabler som skulle ge resultat motsatta de jag funnit i avhandlingen. Mot detta talar emellertid att – så vitt jag känner till – samtliga, i seriösa tidskrifter publicerade ekonometriska analyser, ger stöd för hypotesen att avtjänat fängelsestraff och upptäcktsrisk har ett signifikant negativt samband med brottsligheten. Däremot är oenigheten större när det gäller en rad andra bakgrundsvariablers inverkan.

Alternativa synsätt

I slutet av recensionen föreslår HT något de kallar för alternativa analysätt. Jag blir dock lite förvånad att de inte med ett ord antyder vilka metoder som bör användas i stället för de i min avhandling tillämpade. T ex hävdar de att "flera tidsserier talar mot den allmänpreventiva hypotesen".

Det är för mig inte riktigt klart vad HT menar med tidsserier. Om jag får dra några implicita slutsatser ur de något anekdotiska exemplen, menar de nog något annat än jag. Det räcker inte att jämföra två variabler med varandra.

Styrkan med multipla regressionsmodeller är ju att det är möjligt att betrakta många orsaksvariabler samtidigt och att den skattade effekten av var och en av dessa variabler kan tolkas som effekten av vederbörande variabel då övriga förklarande variabler i ekvationen hålls konstant.

När det sedan gäller kriminalitet bör man dessutom i ekvationssystemet ta hänsyn till att brott, risk, straff, resurser och arbetsbelastning inom rättsväsendet är ömsesidigt beroende av varandra.

HTs alternativa synsätt och exempelvis ta illustrerar väl det faktum att så länge man bara studerar två variablers utveckling partiellt utan att simultant ta hänsyn till utvecklingen av andra variabler kan man få vilka resultat som helst.

Av recensionen kan man få intrycket att jag har velat förklara brottsutvecklingen enbart med förändringar av risk och straff. Jag vill dock än en gång betona att så inte är fallet, utan att jag vid analysen har använt mig av multipel regression i en simultan modell. I motsats till i recensionen har alltså inte enstaka variabler tagits ur sitt sammanhang utan många faktorer har betraktats samtidigt. Dessutom har modellerna konstruerats så att de ömsesidiga sammanhangen mellan variablerna har beaktats. Intressant nog vill HT dra mycket starkare slutsatser än jag, fast med omvända tecken.

Jag vill påstå att jag i avhandlingen har visat att man vid förklaringen av brottsligheten inte kan bortse från risk, straff, inkomst, arbetslöshet, fattigdom, rättsväsendets resurser och arbetsbelastning. Vidare anser jag att jag har visat att hypotesen att fängelsestraff resp uppkklaringsprocent inte skulle ha en allmänpreventiv effekt på brottsligheten, inte har fått stöd.

Till slut en kommentar till recensionens inledning: de nyliberala idéernas uppsving är nog inte så mycket en fråga om ekonomin eller ämnet ekonomi utan snarare om politiken. Ekonomiska metoder är inte heller beroende av det ideologiska utgångsläget. För övrigt var ekonomiska studier av allmänpreventionen vanliga minst fem år innan den s k nyliberalismen ens hade vaknat.

Referenser

- von Hofer, H & Tham, H, [1986], "Ekonomi och kriminalitet". *Ekonomisk Debatt*, Årg 14, nr 7.
- Carr-Hill, P A & Stern, N, [1979], *Crime, the Police, and Criminal Statistics, an Analysis of Official Statistics for England and Wales Using Econometric Methods*. London, New York, San Francisco.
- Rattsstatistisk årsbok för Sverige, 1975-1985.
- Svensson, B, [1984], "Kriminologisk forskning och kriminalpolitik - ett informationsproblem". I *Kriminologi och kriminalpolitik. BRÅ information*, Brottsförebyggande rådet, Stockholm.